

of the process of school leavers' professional self-determination have been provided, professional intentions, interests, needs have been ascertained, factors that influence professional choice have been analyzed.

Key words: vocational self-determination; factors of vocational self-determination.

УДК 372.4.03

Мар'яна Лук'янчук

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Розвиток творчих здібностей молодших школярів: психолого-педагогічний контекст

У статті розглянуто різні підходи науковців до трактування поняття «творчі здібності», їх змісту та структури. Як наслідок, розмежовано два суміжних, проте не тотожних поняття «творчі» та «креативні» здібності. А також проаналізовано психолого-педагогічні засади розвитку творчих здібностей у молодших школярів. Виділено внутрішні і зовнішні фактори впливу на особистість та розвиток загальних і творчих здібностей.

Ключові слова: творча особистість, творчі здібності, креативність, репродуктивна діяльність, творча діяльність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Дитина – центр модернізованого освітнього процесу. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що «система освіти має забезпечувати підтримку обдарованих дітей і молоді, розвиток у них творчих здібностей, формування навичок самоосвіти і самореалізації особистості» [12]. Особливу увагу спрямовано на розробку теоретичних і практичних аспектів підготовки творчої особистості.

Одне з головних завдань освіти на сучасному етапі – формувати покоління, здатні навчатися протягом життя. Освітнє середовище повинне відповідати сучасним суспільним запитам і потребам суб'єктів навчання.

Головна проблема формування творчої особистості полягає у подоланні суперечностей між здатністю до створення нового творчого продукту, використавши досвід нагромадження знань, умінь і навичок.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Питання творчості, творчих здібностей й творчої діяльності завжди були і залишаються в центрі уваги багатьох учених як вітчизняних так і зарубіжних наукових шкіл. Такі великі постаті педагогічної науки як П. П. Блонський, О. В. Духнович, Я. А. Коменський, С. Ф. Русова, В. О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський та ін. також працювали із проблемою розвитку творчих здібностей особистості.

Дослідження проблеми у вітчизняній психології і педагогіці такі учені як В. І. Андреев, Г. О. Балл, Д. Б. Богоявленська, М. С. Лейтес, О. М. Лук, Я. О. Пономарьов, Г. С. Костюк, М. О. Холодна, О. І. Кульчицька, та ін. більшу увагу приділяли виявленню й підтримці загальної обдарованості дітей та творчих здібностей у багатьох видах діяльності. Деяким науковцям вдалось глибше дослідити проблему творчих здібностей у конкретних видах творчості: педагогічній (Н. В. Кузьміна), організаторській (Л. І. Уманська), музичній (Б. М. Теплов), математичній (В. О. Крутецький), технічній (П. М. Якобсон, В. О. Моляко), образотворчого мистецтва (В. І. Кириєнко). У дослідженнях зарубіжних науковців (Дж. Гілфорд, О. М. Матюшкін., Е. П. Торранс, С. Л. Рубінштейн та ін.) проаналізовано досить різні аспекти проблеми творчих здібностей: їх природу, компонентний склад, критерії та показники розвитку, методи і прийоми формування.

Аналіз наукових праць, присвячених питанню психології особистості та її творчого розвитку (В. І. Андреев, Д. Б. Богоявленська, О. М. Лук, А. М. Маслоу, В. О. Моляко, Я. О. Пономарьов та інші) дає підстави стверджувати, що прояв і розвиток творчих здібностей є невіддільними від розвитку інших ознак особистості. До цих ознак дослідники відносять: сміливість, незалежність суджень, схильність до заперечення звичного, оригінальність, розумову відкритість, чутливість до нового та незвичного, високу толерантність до невизначених ситуацій, ініціативність, інтенсивну пошукову мотивацію, схильність до самоактуалізації. Тому, беручи до уваги таку точку зору, творчі здібності можна ототожнити з постійною і впевненою готовністю особистості до самостійної

пошукової діяльності, до прийняття самостійних рішень у невизначених чи складних ситуаціях, а також як позитивна пізнавальна активність [23,83].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Творчі здібності – синтез властивостей і особливостей особистості, характеризуючих рівень їх відповідності вимогам певного виду творчої діяльності і зумовлюючий рівень їх результативності [14].

Творчі здібності – це якості й властивості особистості, які виявляються у синтезі мотиваційної, інтелектуальної, організаційної та комунікативної сторін творчої діяльності, від яких залежить можливість та рівень її успіху [4, с. 199]. Творчі здібності можна поділити на такі групи: розумові здібності; здібності, пов'язані з темпераментом (емоційність); здібності, пов'язані з мотивацією (інтереси і нахили) (О.М. Лук) [7, с. 27].

В. В. Рогозіна у своєму дослідженні, творчі здібності ототожнює з особливим видом розумових здібностей. Особливими вони є тому що можуть створювати мислительну діяльність за межами вимог, відхилятися під час мислення від традиційних норм, генерувати різноманітні оригінальні ідеї та знаходити способи їх практичного вирішення [16, с. 28-30]. Проте, Я. О. Пономарьов творчі здібності зараховує до загальних здібностей. Він визначає їх як «ступінь сформованості загальних здібностей для будь-якої форми поведінки, в тому числі і творчої» [15, с. 12]. Якщо ж рівень розвитку загальних здібностей буде досягати високого, то це робить здатною людину до творчої діяльності. Кожна людина, яка має високий рівень розвитку загальних здібностей, здатна до творчої діяльності. Відтак, здібність особистості до творчого саморозвитку залежить від прояву творчої активності, від прагнення людини до дії.

Б. М. Теплов та О. М. Леонт'єв творчі здібності називає стійкими властивостями людини, що виявляються у її навчальній, виробничій та іншій діяльності і становлять необхідну умову її творчого розвитку [21, с. 7]. Підходи щодо дослідження творчих здібностей, які виділяє В. Дружинін розділяють загальні розумові здібності на пізнавальні й творчі. До цих підходів належать:

1) роль інтелекту – у даному підході в якості необхідної (але недостатньої) умови творчої активності особистості вбачається інтелектуальна обдарованість, а творчих здібностей, як таких, немає взагалі. В основу творчої поведінки покладаються мотиви, цінності, особистісні риси;

2) незалежність творчих здібностей (креативності) від інтелекту – творча здібність є самостійним фактором;

3) зумовленість інтелектуальною обдарованістю – наявність високого рівня інтелекту ототожнюється з високим рівнем творчих здібностей і навпаки. [6, с. 49-54]

Серед компонентів творчих здібностей В. О. Моляко виділяє: оригінальність у рішеннях; пошуки нового; наполегливість у досягненні мети; самокритичність і критичність; гнучкість мислення; сміливість і міцність; енергійність [9;10].

За твердженнями І. І. Демченко навчати потрібно на основі репродуктивної і творчої діяльності з метою самовираження. Проте на практиці початкової школи все ще досі перевагу надають репродуктивній (відтворювальній) діяльності. Репродуктивна діяльність є основою, на якій будується творча діяльність, а когнітивний компонент лежить в основі творчої діяльності та є умовою для творчості, реалізації творчих здібностей. Творча навчальна діяльність молодшого школяра – це процес створення нового орієнтованого на оригінальність продукту, в якому учень реалізує творчі здібності.

Творчість, творчу діяльність, творчі здібності часто ототожнюють з креативністю, проте, ці поняття не є тотожними. Аналіз наукових праць (Н. Д. Будій, М. О. Холодна, Н. Ю. Хрящева, М. М. Шуть) показує, що творчі здібності – синтез властивостей і особливостей особистості, які характеризують рівень їх відповідності вимогам певного виду творчої діяльності і зумовлюють рівень їх результативності [14], творчість – системна якість інтелекту; здатність відмовлятися від стереотипних способів мислення [22; 20]; креативність у широкому розумінні слова – це сукупність властивостей особистості, що забезпечує її входження у творчий процес. Вітчизняні дослідники (Д. Б. Богоявленська, Л. Ф. Бурлачук, Л. С. Виготський, О. М. Леонт'єв, І. Я. Лернер, В. О. Моляко, Я. О. Пономарьов, С. Л. Рубінштейн, В. М. Ямницький) тлумачать креативність як здібності (можливості), що виявляються в різних видах психічної діяльності людини. [2, с. 16]. Однією з причин ототожнення цих понять, на нашу думку, є те, що термін «creativity» запозичений з англомовної літератури, означає все, що має причетність до створення чогось нового, тобто креативність трактується як поняття, синонімічне до творчості.

Однак, креативність правильніше визначити не стільки як певну творчу здібність або їх сукупність, скільки як здатність до творчості [1, с. 14-41].

За Дж. Гілфордом творчість, творчі здібності, творча діяльність притаманна не лише обдарованим і геніям, а є рисою звичайної людини, яку можна розвивати [27].

Розвиток творчих здібностей у процесі навчання молодших школярів залежить не тільки від низки внутрішніх факторів (психофізіологічні та соціальні надбання, інтелектуальний, практичний та емоційний досвід дитини), але і зовнішніх (наявність відповідної системи й навчальних програм, педагога-творця і відповідного педагогічним запитам розвивального середовища).

Початкова освіта – це перший освітній рівень, який закладає фундамент загальноосвітньої підготовки школярів. В.О. Сухомлинський прагнув, щоб початкова школа стала “школою мислення, фундаментом творчих розумових сил учнів” [19, с. 51]. Тому пріоритетне завдання навчання у початковій школі на сучасному етапі – закласти основу для всебічного розвитку дитини, забезпечити подальше становлення особистості, розвиток її розумових здібностей і, в першу чергу, навчити дітей самостійно і творчо мислити. Школа для дитини є першим соціальним інститутом, де відбувається і опанування культурним досвідом людства і творче перетворення його. Тому потрібно закласти у свідомість школяра переконання, що творчість є цінним і найвищим даром людині, який саме і робить людину людиною. З'ясовано, що початкова школа традиційно вважається школою умінь, провідними з яких є оволодіння читанням, писанням, лічбою [25].

Загальний розвиток і творчі здібності розвиваються взаємопов'язано. У процесі навчання молодший школяр повинен мати можливість отримати знання, і розвинути свої здібності, в тому числі творчі. Навчальний процес має здебільшого репродуктивний характер [26, с. 4]. Як результат, школярі не зацікавлені у розв'язанні творчих завдань: складання віршів, творів, казок, художньо-зображувальної діяльності [24, с. 4].

Учителю потрібна спеціальна методична підготовка, яка дасть можливість здійснювати процес розвитку творчих здібностей молодших школярів на достатньому рівні [25].

О.В. Грушко виділяє такі педагогічні умови, за яких можна досягти успіху в розвитку творчих здібностей школярів на основі цілеспрямованої роботи з образами уяви: на основі особистісно-орієнтованого характеру взаємодії вчителя і учнів стимуляція розвитку творчих здібностей; використання технологій, які забезпечать самостійну активність учнів у процесі творчої діяльності; системність мовленнєвої роботи з учнями в умовах творчого розвивального середовища [3].

І. І. Осадченко пропонує свою систему дидактичних методів і прийомів, котрі спрямовані на стимулювання творчої активності молодших учнів. До основи вона відносить творчий потенціал, закладений природою конкретної дитини. Це повинен розуміти учитель, тому вся методика навчання повинна базуватися на розкритті та розвитку цього творчого потенціалу [13].

Оскільки процеси пізнання молодшого школяра забезпечуються художньо-образним мисленням, то необхідно правильно підібрати форми і методи роботи, котрі б сприяли розвитку асоціативного мислення. Методика використання асоціативних символів, яка застосовується у процесі асоціативного навчання безпосередньо впливає на розвиток творчих здібностей, адже цілями асоціативного мислення є отримання нових оригінальних ідей, створення смислових зв'язків, стимуляція уяви, покращення запам'ятовування. Діти сприймають світ переважно образами. І, перш за все – зоровими. Коли дитина в своїй уяві з'єднує кілька зорових образів, цей взаємозв'язок фіксується мозком і надалі, під час згадування один за одним образів такої асоціації, мозком відтворюються всі раніше з'єднані образи. Все це спонукає до розвитку уяви, пам'яті і в загальному розумової діяльності. У своїй праці М. О. Зиганов й В. О. Козаренко називають терміном мнемоніка, який тісно пов'язаний з асоціативним навчанням [8].

Серед сучасних підходів до розвитку творчих здібностей відомою є концепція творчого потенціалу (В.О. Моляко, Дж. Рензуллі та ін.). Творчий потенціал розуміється як ресурс творчих можливостей людини. Дослідники стверджують, що потенційно творчими є всі діти. Тому творчі здібності можна розвивати у всіх, застосовуючи універсальні схеми не тільки для розробки системи навчання творчо обдарованих. Такі універсальні схеми є моделями розвитку, в яких творчі здібності аналізуються без відриву від творчого потенціалу [18, с. 21], [11, с. 2-9].

Один з найпоширеніших засобів і методів розвитку творчих здібностей є гра. Вона не тільки є засобом зацікавлення школярів і створення “оптимістично-гуманної атмосфери”, але й включає такі елементи як суперництво, лідерство, непередбаченість ситуацій, завзяття. Гра сама по собі є творчим процесом, тому при застосуванні такого методу формуються творчі здібності та паралельно розвиваються загальні. Різновиди гри на уроці можуть виконувати будь-які функції, домінуючою з яких є мотиваційна [17, с. 196].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Забезпечення розвитку творчих здібностей та реалізації творчих прагнень дитини здійснюється завдяки дотриманню внутрішніх та зовнішніх

умов. До зовнішніх належить організоване навчання під керівництвом педагога. Взаємодія вчителя і учнів на основі особистісно-орієнтованого характеру є підґрунтям для стимуляції розвитку творчих здібностей. Розвиток творчих здібностей у процесі навчання молодших школярів характеризується змістовною і практичною насиченістю, особистісною і соціальною цінністю й емоційною привабливістю. Навчальна діяльність учнів обумовлюється метою, що мінімізує вплив репродуктивних методів, тому використання вчителем технологій, які забезпечать самостійну активність учнів у процесі творчої діяльності є потужним зовнішнім чинником.

До внутрішніх чинників належать психофізіологічні та соціальні надбання, інтелектуальний, практичний та емоційний досвід дитини, творчий потенціал. В умовах навчання важливим є усвідомлення і використання методів, котрі спрямовані на стимулювання творчої активності молодших учнів стосовно розвитку їх творчих здібностей.

Доцільне поєднання, врахування різних аспектів цієї проблеми є актуальним у розвитку творчих здібностей та розвитку особистості в цілому.

Джерела та література

1. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки // Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012 – С. 14-41.
2. Будій Н. Д. Розвиток творчих здібностей молодших школярів у роботі над текстом на уроках української мови /:Автореферат дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Н. Д. Будій. – Тернопіль, 2011. – 225с.
3. Грушко О.В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі мовленнєвої діяльності: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 2005. – 20 с.
4. Гуманізація процесу навчання в школі: Навчальний посібник / За ред. С. П. Бондаря. – 2-ге вид., доповн. – К.: Стислос, 2001. – 256 с.
5. Гусак Людмила. Лінгводидактичні аспекти асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів. – учителя / Гусак Л.Є.// Науковий вісник Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. «Педагогічні науки». – 2015. – Вип. 1 (392). – С. 37–42.
6. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин. – Спб : Питер, 2002. – 386 с.
7. Лук А. Н. Психология творчества. – М.: Наука, 1978. – 128 с.
8. Мнемотехника. Запоминание на основе визуального мышления [Электронный ресурс] / М. Зиганов, В. Козаренко. – М. : Школа рационального чтения, 2001. – Режим доступа : http://www.e-reading.co.uk/bookreader.php/131416/Kozarenko%2C_Ziganov_-mnemotekhnika._Zapominanie_na_osnove_vizual%27nogo_myshleniya.html
9. Моляко В. А. и др. Психология детской одаренности. /Укр. дом «Знание» Украины. – К., 1995. – 83 с.
10. Моляко В. А. Психология творческой деятельности. – Киев. – Знание, 1978. – 47 с.
11. Моляко В.О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема // Обдарована дитина. – 2005. – №4. – С.2-9, с. 2-9
12. Національна доктрина розвитку освіти: Затверджена Указом Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
13. Осадченко І.І. Стимулювання творчої активності молодших школярів засобами поетичного слова: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Волинський державний університет імені Л.Українки – Луцьк, 2005. – 19 с.
14. Педагогика : Большая современная энциклопедия / сост. Е.С.Рапацевич. – Мн. : Соврем. слово, 2005. – 720 с.
15. Пономарев Я. А. Психология творчества / Пономарьев Я. О. – М. : Наука, 1976. – 303 с.
16. Рогозина В. Педагогические условия развития творческих способностей на уроке // Воспитание школьников. – 2007. - №4. – С. 28-30
17. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : Підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 368 с.
18. Савенков А.И. Детская одаренность: развитие средствами искусства. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 220 с.
19. Сухомлинський В. О. Сто порад учителів/ В. О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1988. – 310с.
20. Творчество, творческие способности и творческие методы в педагогической деятельности: методическая разработка / Лазарев Н.Е., Николаенко С. А. и др. – Сумы, 1990. – 70 с.
21. Теплов Б. М. Проблемы индивидуальных различий / Теплов Б. М. – М., 1961. – с. 7
22. Холодная М. А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования / М. А. Холодная. – 2-е изд., перераб. и доп. / М. А. Холодная. – СПб. : Питер, 2002. – 272 с.
23. Черноус В. Творчі здібності особистості: визначення, сутність, структура. Проблеми підготовки сучасного вчителя № 5 (Ч. 1), 2012. – С. 83
24. Шубинский В. С. Педагогика творчества учащихся / В.С.Шубинский – М. : Знание, 1988. – 80 с.
25. Шуть М. М. Формування творчих умінь молодших школярів засобами музичних ігор у навчальному процесі. /:Автореферат дис. канд. пед. наук: 13.00.09 / М. М. Шуть. – Харків, 2010. – 238 с.

26. Шумакова Н. Б., Щербанова Е. И., Щербо Н. П. Исследование творческой активности одаренности с использованием тестов Торренса у младших школьников / Н. Б. Шумакова, Е. И. Щербанова, Н. П. Щербо // Вопросы психологии. - №1- М., 1981. – С. 27-32.
27. Guilford J. P. Intellectual factors in productive thinking / J. P. Guilford // Productive thinking in education. – The National Education Association, 1968. – P. 5-21.

Referens

1. Antonova O. Je. Sutnist' ponjattja kreatyvnosti: problemy ta poshuky // Teoretychni i prykladni aspekty rozvytku kreatyvnoi' osvity u vyshhij shkoli: monografija / za red. O. A. Dubasenjuk. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2012 – S. 14-41.
2. Budij N. D. Rozvytok tvorchyh zdbnostej molodshyh shkoljariv u roboti nad tekstem na urokah ukrai'ns'koi' movy /:Avtoreferat dys. kand. ped. nauk: 13.00.02 / N. D. Budij. – Ternopil', 2011. – 225s.
3. Grushko O.V. Rozvytok tvorchyh zdbnostej molodshyh shkoljariv u procesi movlennjevoi' dijal'nosti: Avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.09 / In-t pedagogiky APN Ukrai'ny. – Kyi'v, 2005. – 20 s.
4. Gumanizacija procesu navchannja v shkoli: Navchal'nyj posibnyk / Za red. S. P. Bondarja. – 2-ge vyd., dopovn. – K.: Styslos, 2001. – 256 s.
5. Gusak Ljudmyla. Lingvodydadyktychni aspekty asociatyvnogo navchannja inozemnyh mov molodshyh shkoljariv. – uchytelja / Gusak L.Je.// Naukovyj visnyk Shidnojevrop. nac. un-tu im. Lesi Ukrai'nyky. Ser. «Pedagogichni nauky». – 2015. – Vyp. 1 (392). – S. 37-42.
6. Druzhynyn V. N. Psyhologija obshhych sposobnostej / V. N. Druzhynyn. – Spb : Pyter, 2002. – 386 s.
7. Luk A. N. Psyhologija tvorchestva. – M.: Nauka, 1978. – 128 s.
8. Mnemotehnyka. Zapomynanye na osnove vyzual'nogo myshlenija [Elektronnyj resurs] / M. Zyganov, V. Kozarenko. – M. : Shkola racyonal'nogo chtenyja, 2001. – Rezhym dostupa : http://www.e-reading.co.uk/bookreader.php/131416/Kozarenko%2C_Ziganov_-mnemotehnika._Zapominanie_na_osnove_vizual%27nogo_myshleniya.html
9. Moljako V. A. y dr. Psyhologija detskoj odarennosti. /Ukr. dom «Znanye» Ukrayny. – K., 1995. – 83 s.
10. Moljako V. A. Psyhologija tvorcheskoj dejatel'nosti. – Kyev. – Znanye, 1978. – 47s.
11. Moljako V.O. Tvorchyj potencial ljudyny jak psihologichna problema // Obdarovana dytyna. – 2005. – №4. – S.2-9, s. 2-9
12. Nacional'na doktryna rozvytku osvity: Zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrai'ny vid 25.06.2013 № 344/2013. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
13. Osadchenko I.I. Stymuljuvannja tvorchoi' aktyvnosti molodshyh shkoljariv zasobamy poetychnogo slova: Avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.09 / Volyns'kyj derzhavnyj universytet imeni L.Ukrai'nyky – Luc'k, 2005. – 19 s.
14. Pedagogyka : Bol'shaja sovremennaja encyklopedija / sost. E.S.Rapacevych. – Mn. : Sovrem. slovo, 2005. – 720 s.
15. Ponomarev Ja. A. Psyhologija tvorchestva / Ponomar'ov Ja. O. – M. : Nauka, 1976. – 303 s.
16. Rogozyna V. Pedagogycheskye uslovyja razvytyja tvorcheskyh sposobnostej na uroke // Vospytanye shkol'nykov. – 2007. - №4. – S. 28-30
17. Savchenko O. Ja. Dydaktyka pochatkovoï shkoly : Pidruchnyk dlja studentiv pedagogichnyh fakul'tetiv / O. Ja. Savchenko. – K. : Geneza, 1999. – 368 s.
18. Savenkov A.Y. Detskaja odarennost': razvytye sredstvamy yskusstva. – M.: Pedagogycheskoe obshhestvo Rossyy, 1999. – 220 s.
19. Suhomlyns'kyj V. O. Sto porad uchitelevi/ V. O. Suhomlyns'kyj. – K.: Radjans'ka shkola, 1988. – 310s.
20. Tvorchestvo, tvorcheskye sposobnosti y tvorcheskye metody v pedagogycheskoj dejatel'nosti: metodycheskaja razrabotka / Lazarev N.E., Nykolaenko S. A. y dr. – Sumy, 1990. – 70 s.
21. Teplov B. M. Problemy yndyvdual'nyh razlychyj / Teplov B. M. – M., 1961. – с. 7
22. Holodnaja M. A. Psyhologija yntellekta. Paradoksy yssledovanyja / M. A. Holodnaja. – 2-e yzd., pererab. y dop. / M. A. Holodnaja. – SPb. : Pyter, 2002. – 272 s.
23. Chornous V. Tvorchi zdbnosti osobystosti: vyznachennja, sutnist', struktura. Problemy pidgotovky suchasnogo vchytelja № 5 (Ch. 1), 2012. – С. 83
24. Shubyns'kyj V. S. Pedagogyka tvorchestva uchashhyhsja / V.S.Shubyns'kyj – M. : Znanye, 1988. – 80 s.
25. Shut' M. M. Formuvannja tvorchyh umin' molodshyh shkoljariv zasobamy muzychnyh igor u navchal'nomu procesi. /:Avtoreferat dys. kand. ped. nauk: 13.00.09 / M. M. Shut'. – Harkiv, 2010. – 238 s.
26. Shumakova N. B., Shheblanova E. Y., Shherbo N. P. Yssledovanye tvorcheskoj aktyvnosti odarennosti s yspol'zovanyem testov Torrensa u mladshyh shkol'nykov / N. B. Shumakova, E. Y. Shheblanova, N. P. Shherbo // Voprosy psyhologyy. №1 M., 1981. – S. 27-32.
27. Guilford J. P. Intellectual factors in productive thinking / J. P. Guilford // Productive thinking in education. – The National Education Association, 1968. – P. 5-21.

Лукьянчук Марьяна. Развитие творческих способностей младших школьников: психолого-педагогический контекст. В статье рассмотрены различные подходы ученых к трактовке понятия «творческие способности», их содержания и структуры. Как следствие, разграничены два смежных, однако не тождественных понятия «творческие» и «креативные» способности. А также проанализированы психолого-

педагогические основы развития творческих способностей у младших школьников. Выделены внутренние и внешние факторы влияния на личность и развитие общих и творческих способностей.

Ключевые слова: творческая личность, способности, креативность, репродуктивная и воспроизводящая деятельность.

Lukyanchuk Mariana. Development of creative abilities younger pupils: psychological and educational context.

The article examines the different approaches to scientific interpretations of "creativity", its content and structure. As a result, delineated two related, but not identical concepts of "creative" abilities and "creativity". Given the generalization of scientific positions on the concept of creative skills, rethinking them in the light of the process of education of primary school children was given a generalized definition: creativity - synthesis features and personality traits that characterize the level of compliance with certain type of creative activity and determine their level of effectiveness. Also in the article analyzed the psycho-pedagogical principles of creative abilities of primary school children and allocated the internal and external factors of influence on personality and on development of common and creative skills. External factors included organized training under the guidance of a teacher. To the internal factors included physiological and social heritage, intellectual, child emotional experience and creative potential. The influence of interaction between teachers and pupils based on personality-oriented nature, was defined as the basis to stimulate the development of creative abilities. It is noted that the development of creative abilities in education of primary school children is characterized by substantial and practical saturation, personal and social value and emotional appeal. The attention focused on minimizing the impact of reproductive methods of education for independent activity of children in the creative activity. In the article was characterized the basic tools and techniques of creative skills development. They are: technique of associative symbols, the concept of creative potential and a game as the most common means of creating interest in children of primary school and "optimistic, humane atmosphere", which includes elements such as competition, leadership, unpredictable situations and zeal.

To solve this problem, advisable would be set appropriate consideration and combination of various aspects of creative skills and personal development as a whole.

Key words: creative personality, creative skills, creativity, reproductive activity, creative activity.

УДК 373.2.315.31

Олександр Семенов

Інститут проблем виховання НАПН України (м. Київ)

Модель системи формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі

На підставі авторської концепції дослідження, автором представлено модельне проектування системи формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі. Під поняттям «система формування творчо спрямованої особистості» автор статті розуміє упорядковану сукупність структурних (цілі, зміст, засоби педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу і технології, що реалізуються в спеціально створених сприятливих педагогічних умовах позашкільного навчального закладу; педагогічна оцінка) і функціональних (цілепрогностичний, змістово-контекстний, технологічний, рефлексивно-оцінний) компонентів, що забезпечують формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника.

Окрема увага приділяється діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу позашкільного навчального закладу. Автор заперечує практику розвитку дітей на основі споглядання за творчістю, де дитина наслідує дії дорослого. В якості альтернативи обґрунтовується підхід активного включення дитини у творчий процес на основі урахування вікових особливостей старшого дошкільника та залучення батьків, як важливого чинника забезпечення психолого-педагогічної підтримки процесу становлення творчо спрямованої особистості.

Ключові слова: модель системи формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника, позашкільний навчальний заклад.

Постановка наукової проблеми та її значення. Розроблена нами авторська концепція дослідження проблеми формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі [6] вимагала модельного представлення системи формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі.

Спроекована нами модель висвітлює логічне цілісне розуміння процесу формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі.

Мета статті – презентувати модель системи формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі та обґрунтувати змістовну сутність її компонентів.